

Tari István

Bácskai vallomás

Ez a mostani háborús élet sokkal nehezebb a réginé. Akkora, de akkora nincsetlenség van itt, hogy az borzasztó. Valamiké is nehéz vót, de akkó legalább láttuk a végit. Ma meg senki se lássa a végit.

Én 1941-be mentem férjhö; 42-be született a kicsi fiam, aki nem sokat élt, 43- ba meg a lányom, akit sikerüt főneveni. Mi Csúrogon laktunk, a falu szélén, az állomásná. Csúrogon kevert vót a lakosság, a szerbek ott többen vótak. Mi a földet művetük, mássa nem foglalkoztunk. És ahogy a mostani fiatalok nagy része emenekül innen, úgy menekütünk mi is 44-be. Negyvennégy őszin, mikó mán a partizányok érkezése várható vót, eterjedt a hír, hogy cirkusz lesz a falunkba; no, akkó elindútunk mink is. A csúrogi vásártéren rengeteg kocsí vót, oszt amikó megláttuk, hogy mennyien vannak ott, hogy kik vannak ott – visszafordútunk. Nem megyünk! Mé menjünk? Nem bántottunk mi senkit se. Mindenkive jóba vótunk. Az uram, az öcsém, az anyám meg én a lányomma akartunk megindúni. De visszamentünk, haza, a házunkba, az apánkho, aki otthon maradt. Apánk nem értette aztat, hogy mink mé mentünk vissza. – Mé nem mentek? Ki tudja, hogy mi lesz még itt? Mert amit a magyarok csináltak, azé bosszút áhatnak rajtunk! – mondta anyámnak. – No, jó van, akkó megyünk, de gyere te is! Gyerünk mindnyájan! – erőtette anyám. Apámnak nem vót mehetnékje. Ű majd tudja, hogy mikó kő emenni. Ű majd fölül a biciklire oszt utánunk gyün - hajtogatta. Egy-két nap múva, apám nékü, újra elindútunk. Fétünk.

Akkó mán nem sok magyar maradt Csúrogon.

Oszt azok is mind eszeleltek, akik beűtek a mások vagyonába. A szerbek vagyonába! Azok most is ott vannak Magyarországon, oszt úgy tudom, hogy kaptak is ott házat az itteni ház helett. Tisztessiges embernek nem köll a másik ember vagyona. Csak a besúgónak, a dologtalanoknak, a gazembereknek köll a másé. Az itthoni magyarok között is vót olyan. Nem is egy! Akik mások szerencsétlenségibű akartak megélni. Űk hurcókodtak be a

kivégzett szerbek házaiba. Azt hitték, hogy örökké tart a magyar idő! Azt mondták, mondogatták, hogy ééélünk! Oszt űk léptek le időnap előtt. A bünösök. Az én apám azt mondta, hogy ű nem bünös. Senkinek se ártott. Apa jó ember vót, fét, de maradt a helin. Mi meg elindútunk, oszt megkóstótuk a menekütek kenyerit. Ementünk apám testvérjühöz Baranyába, 44 őszin Nagyharsányba húztuk meg magunkat. Nekem nem vót valami nagy honvágyam, 45 januárjába gyüttünk vissza. Lovas kocsiva mentünk e, vonatta gyüttünk vissza.

A vonat hozta is meg vitte is a meneküteket.

A vonat Becségig gyütt, ott leszátunk, onnan mán csak egy tehervonat vót Födvárra, arra a tehervonatra mink főkéredszkedtünk. Oszt így jutottunk e Födvárra, a nagybátyámho. Födváron mán mindent megtudtunk. Megtudtuk azt, hogy sok csúrogi magyart kivégeztek az apámma meg az öregapámma együtt. Nem tudtunk ott Födváron gondókozni, csak haza akartunk menni Csúrogra. Másnap el is hoztak bennünket a falunk szélig kocsiva.

Jó három hónapig vótunk távol a falunktú. Anyámék házáho mentünk, de abba mán laktak, szerbek. Nekünk átal egy szerb család lakott, oszt annak a lánya kötözött a házunkba. Amikó megérkeztünk, úgy fogadta az anyámat, hogy azt mondta neki, ez most mán nem az ű háza, nem az anyám háza. Be se engedett bennünket a saját házunkba! Anyám ement az apjáékho, én meg az anyósomékhó. Anyám apját nem, de annak három fiát kivégezték a szerbek 44 őszin, amíg mink odavótunk. A negyediket is kivégezték vóna, ha az nem bújik el a tüzesgép, a cséplógép kazánjába. Amikó zörögtek, a felesige ment ki, ű meg ebújt, így menekút meg. Arrú meg jobb nem beszéni, hogy mit élt át az én öregapám. A szeme előtt verték agyon a fiát. No, így érkeztünk haza. Be se engedtek bennünket a saját házunkba. Másnap a közsiházán az mondták, hogy bárhová mehetünk, csak a saját házunkba nem mehetünk! Férjemme az anyósomékhó mentünk.

De ott se maradhattunk sokáig. Január 20-a körü, ez 45-be vót, mink éppen reggeliztünk, begyüttek hozzánk, mondták, hogy pakójunk, ötözzünk oszt menjünk. – Hová? – Mindegy! Anyósomékhó egy szerb asszony gyütt be. Oszt ű mondta, hogy szedjem össze azokat a kis ruhácskákat is, amik a konyhába száradtak, a kislányomnak. Velünk még szépen bánt az az asszony. Vótak olyanok, akik azt se engedték meg, hogy az ember kabátot húzzon magára meg cipót. Vót, akinek papuesba köllött ehagynia az otthonát.

Azon a reggelen nagy vót a kavarodás.

Katonák, civilek... Kimegyünk, ott vannak a szomszédok. Lássuk a szerb szomszédokat, mennek be a kiürült házakba. Amarú gyűnnek a szerb gyerekek. Húzzák szét a kóbász! Vállukon a sonka! űk mán szedték össze azt, ami utánunk maradt, oszt játszottak vele. Viték, cibáták. Hideg vót. Senki se tudott semmit. A piactérre hajtottak bennünket. Délután ekezdték sorakoztatni a népet. De azt se tudtuk, hogy mi lesz velünk. A férfiakat a Nagyiskola falához állították. Hallottam, mondták az asszonyok: „Na, ezeket rögtön kivégzik!” Azt is hallottam, hogy katonák gyüttek Zentárú, mer azt telefonáták nekik, hogy gyűjjenek gyorsan segíteni, mer a csúrogi magyarok fölázadtak. A katonák közü egy magyar gyerek nyugtatott bennünket: „Ne féljenek, nem lesz bántódásuk, de vissza nem mehetnek!”

Az életerős, fiatal férfiakat kiszedték, féreállították, mink meg nem tudtuk, hogy hova visznek bennünket. Az állomásra mentünk, ahun bevagoníroztak, Járekon meg kiraktak bennünket. Járek akkó kihalt sváb falu vót, üresen átak a németek házai. Azokba a kiürút német házakba tereltek be bennünket: kisgyerkes anyákat, öregeket. Azok a csúrogiak, akik gyalogóni birtak, azok csak másnap értek gyalog Járekra. Nem is mondtam még, hogy a csúrogi piactéren eszedték tülünk a pízünket. Azt mondták a főfegyverzett szerb partizányok, hogy akinek van píze, az tegye ki! Mer akiné píz tanának, azt lelövik. Hát ki merte azt megreszkírozni, hogy egyugja a pízit? Senki. Mindenki kirakta a pízit. Az aranyat, a fülbevalót Járekon szedték el tülünk. Nehéz vót akkó Bácskába magyarnak lenni. Akkorát rúghattak belénk a szerbek, amekkorát csak akartak.

Ott, Járekon katonák őrizték az utcát. Szalmán feküdtünk, tanátunk a házak udvarába szalmát. Kondérokba főzték a gancát, de nem vót mibe hozni. Mibe hozzuk e? Vót, aki emosta a kopócsészét, vót, aki emosta a virágcserepet, oszt abba hozta e az ételt. Nekem vót egy bögrém. Hullottak az emberek. Az én öregapám is ott halt meg. Fődobták a kocsira oszt vitték. Az ablakbú utána lehetett nézni – ennyi vót a temetése. Nem tudom, hogy hová temethették. Út nyilván valamelyik sváb kriptájába tették. Sok sváb kriptát csinátatott magának meg a hozzátartozóinak, oszt kezdetbe azokat a sváb kriptákat rakták tele halotta. Később meg nagy gödrökbe temették azokat, akik meghaltak a lógerba. Annak vót könnyebb, akiknek rokonsága élt a közelbe. Nekiünk is az vót a szerencsénk, hogy öregapám testvérje Temerinbe élt, vót neki ott hat családja, oszt azok összehordták meg be is tudták nekiünk lopni azt a kis ételmet. Az vót a legnehezebb, hogy nem tudtuk, mikó engednek ki bennünket a lógerbú. Húsvétra a közelben élő rokonyok csomagot hoztak nekiünk Járekra, a lógerba. A földvári rokonyok, akikné megszáttunk, amikó szerencsétlenségünkre visszagyüttünk. Oszt mi törtint? Tülük is eszedték a sonkát meg a kóbászt meg a tojást. Nem csak eszedték tülük azt, amit nekiünk hoztak, hanem még fő is söpörtették velük az utat.

Fő köllött nekik söpörni az utat. Kórésöprüve. Oszt amikó a falu szélire értek, azt mondta nekik a katona, hogy: Újjenek le oszt pihenjenek. Hát leütek. Eccé csak azt mondja nekik a katona, hogy danójonak! Az egyik erre húzódott, a másik arra húzódott. Hát kinek van kedve danóni, amikó így csúfot tettek belülük meg minden. De a katona csak nyösztette őket, hogy danójonak. No oszt, az egyik rokonyom énekes asszony vót, ő eccé csak belekezdett egy énekbe: A keresztifához megyek... Egy templomi énekbe. Oszt mind ekezdtek ríni. No, akkó azt mondta a katona, hogy most mán elég vót az énekbú, tovább ne éneköjnek!

Járekrú nem eresztettek szét bennünket 45 tavaszán. Onnan Gajdobrára kerüttünk a zsablyai meg a mozsori magyarokka. Gajdobra is egy német falu vót. Dógozhattunk, amijé pízit is kaptunk. Ott mán saját magunk főztünk magunkra. Szilbás nem vót messze tülünk, ott vót malom, ementünk Szilbásra liszté oszt kenyeret is süthettünk magunknak. Gajdobrán mondták, hogy mindenhová mehetünk, csak haza nem mehetünk. Negyvenöt októberibe gyüttünk e Gajdobráru a földvári rokonsághoz.

Én azóta nem vótam bent a csúrogi szülöházamba. Sokáig nem vótam rá kíváncsi. Eccé vótam Csúrogon a körösztlevelé, akkó esetátam a szülöházamig. Többen föl is ismertek az utcánkba, oszt szótak is hozzám, szerbek vótak ugye, de én nem szótam vissza! Ahho se szótam, aki fölismert. Úgy tettem, mint aki nem ösmeri. Szépen fogadtak a közsígházán. Csúrogon ócsóbb vót minden, a csúrogiak biztos nem fizettek akkora adót az áru után. Hallottam, vót olyan asszon Becsén, aki azé járt ki a piacra, hogy megnézze magának minden piaci napon, az egyik csúrogi szerb asszony nyakába, az anyja nyakláncát.

Vótak csúrogi asszonyok, akik itt, Födváron szótak hozzám, de én nem átam le velük beszélgetni. Nekem velük nincs mirű beszélgetni! – Hogy vagy? – Jó vagyok! – oszt kíz. Az én anyám szóba át velük oszt jó megmondogatta nekik amit akart.

– Hát te élsz? – kérdezte tüle az egyik csúrogi szerb asszony.

– Élek. Hát hogyne élnék!

– Hát úgy sajnáljuk azt, hogy e köllött mennetek, hogy kihajtottak, hogy ezavartak beneteket...

– Te csak ne síránozz! – mondta neki az anyám. – Tudod mit? Teli vót a pohár! Ittak belüle a zsidók. Ittunk belüle mink is, de tik isszátok ki az utójját!

– Ugyan anya! Nem fél attú, hogy az az asszony főjelenti a rendőrnek vagy valami? – mondtam anyámnak. – Letagadtam vóna – vágta rá anyám, vót neki magáho való esze.

A régi, bennszülött csúrogi szerbek zavartak e bennünket a szülőföldünkrű, ők csináták velünk ezt a disznóságot; de nem lett belüle semmi hasznuk. Inkább ráfizettek ők arra, hogy bennünket ezavartak onnan. Azóta teljesen eszegínyedtek. Mer a bennszülött csúrogi szerbeknek vót ott valóságuk valamikó is, de nem ők munkáták a saját földjeiket, hanem a magyarok. Mer a magyarok szegényebbek vótak, mint ők, oszt ők a magyarokka dógoztattak. Amikó mink együttünk Csúrogrú, a csúrogi szerbek bekötözködtek a házainkba, de amit a magyaroktú összeharácsótak, az nem tartott örökké. Az is efogyott eccé. Mink ott értettünk a földhöz. Mink tanítottuk meg a földváriakka azt, hogy a kápusztáva hogy kő banni. Még most is veszödlünk a savanya kápusztáva. Nemrég a savanya kápusztábú csatornázattuk körű a házunkat.

Csak az a magyar maradhatott Csúrogon, akinek a férje vagy a felesége szerb vót. Azokba a magyar házakba, amik nem köllöttek a csúrogi szerbeknek, boszniaiak hurcókodtak be. Lerombóták a csúrogi szerbek a templomunkat is, a katolikus templomot.

Türüték a magyarság nyomait.

Oszt az nem vót mindegy!

Nem vót mindegy albérlőnek menni a más házába. Az vót a legrosszabb, a hurcókodás. Amikó menekültünk. Az ember nem tudja, hogy minek mén, mire mén – az nagyon nehéz vót. Még szerencse, hogy a dolog, az etüntet mindent.

Mikó kigyüttünk a lógerbű, mikó együttünk Gajdobráru ide, Födvárra, október vót. Oszt minekünk a tíz körmünkön kivű nem vót másunk, csak a tíz körmünk vót. De nem éreztük eveszettnek magunkat. Dógoztunk éjje-nappa. Nagynehezen meg tudtuk venni ezt a kis, rossz házat. Kapátuk a cukorrépat, hét-nyóc hódat is főfogtunk részre, ötödibe. A ré-

pájé cukrot is kaptunk, minden ötödik mázsa a mijenk vót. De sokat köllött azé dógozni. Mikó októberba kigyüttünk a lógerbú, egy hétig szedtük a kukoricát; akkoriba 50 kila vót a napszám. Vettünk disznót is, oszt azon a kukoricán, amit kerestünk, fő birtuk hizlalni. Igy tudtunk disznót is vágni. A sok munka nem engedte meg azt, hogy gondókozzunk a sorsunkon. Itt télen is vót munka: búzát lehetett szeleni, nádat lehetett vágni. Mink korán mentünk, kísün gyüttünk.

Akik meg kirabótak bennünket, azoknak meg nincs ma se!

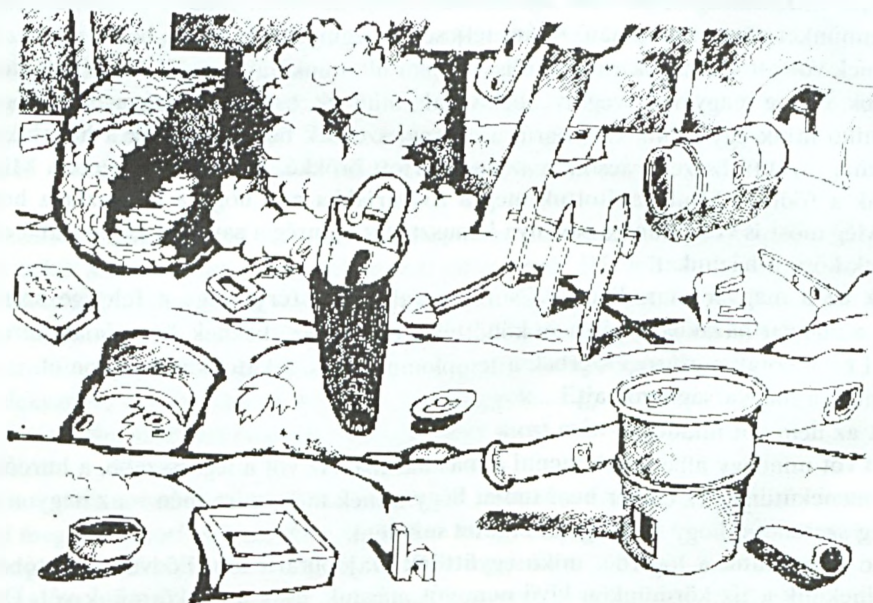
A rossz cselekedetbe csak istenverés van!

Ma is olyasmi van, mint ami akkó vót. Csak ma nehezebb. Nagyobb a bizontalanság. Hosszabb ideig tart a bizontalanság, mint akkó.

Nem vót könnyű lógerosként újra kezdeni az életet. A gyüttmentet, ugye, lenézik az emberek. Kezdetbe még a sajátja is lenézi. Amíg meg nem ismeri. Kezdetbe mink is бүдös lógerosok vótunk. Átunk a sorba oszt mondogatták a földvári asszonyok: – A бүдös lógerosoknak majd jut! – Ne féljenek, jut maguknak is – mondtam nekik –, a csúriogiak a jég hátán is megélnék.

Kezdetben haragudtak ránk. Nehéz vót. Nagyon nehéz. De ma tán még nehezebb. Mer úgy emlékszek rá, hogy akkó láttuk a végét. Tudtuk, hogy nem tart soká a rossz.

Ma meg senki se tudja, hogy hun a vége...

Gelencsér János rajza